

FRA DEPOSITA TIL LANGTIDSUTLÅN – MED PARALELLER TIL INNDEPONERING

Olaug Irene Røsvik Andreassen,
registrar langtidsutlån

Nasjonalmuseet for kunst,
arkitektur og design

4. des 2019

Foto: Nasjonalmuseet / Høstland, Børre

NG.M.00320, Erik Werenskiöld, *En bondebegravelse*, 1883-1885

FORVIRRENDE BEGREPER OG DEFINISJONER?

Hvilke begrep skal man bruke for lån som går over lang tid? Ofte er begrepsbruk styrt av hva som er praksis på den enkelte institusjon.

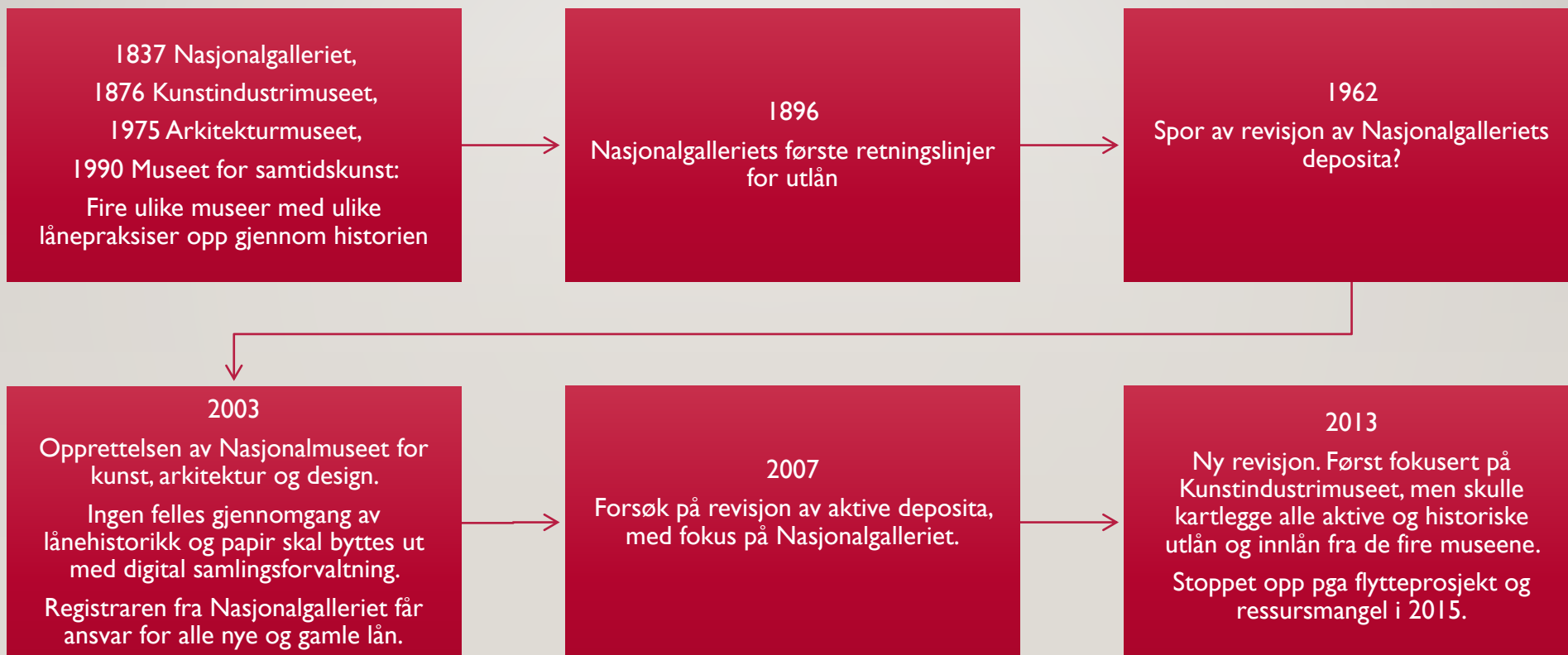
«Depositum bør i framtiden bare brukes der man tar sikte på en permanent overføring av eiendomsrett, men der man samtidig ser behov for å ha en frist for å vurdere de langsiktige konsekvenser av overføringen før vedtaket gjøres endelig», NMU 5:2000:9

I følge Vei i vellinga, ABM- skrift #5 2003:16, er et depositum et langtidslån uten avgrensning i tid. «Gjenstandene er fremdeles i utlåners eie, men inngår praktisk i samlingen / utstillingen til det museet som låner gjenstandene.» og videre «Utlåner kan når som helst kreve gjenstandene tilbake.» Med denne definisjonen i bunn, og uklare eller manglende kontrakter, - begrunnelser og -premisser for deponeringen i tillegg, kan deposita oppleves som problematiske og vanskelige å håndtere.

FRA DEPOSITA TIL LANGTIDSUTLÅN?

- Depositum (*flertall: deposita*), utdeponering, inndeponering...til og med *deponi*?
 - Begrep former forståelsen og kan forvirre...til og med gi uheldige assosiasjoner?
 - Hva var f.eks. et “varig depositum” versus “langtidsdeponering” eller noe “deponert som gave”?
 - Viser gamle protokoller med adskilte kolonner for depositum versus gave eller innkjøp den tids bransjeforståelse?
 - Er alle enige i at depositum er et langtidslån uten tidsbegrensing?
- Langtidsutlån (*fra engelsk: long-term loan*)
 - Siden NMK ikke lenger praktiserer utlån eller innlån uten sluttdato prøver vi å bruke begrepet *langtidslån* for nye lån og fornyelse av gamle deposita.

I SKYGGEN AV UTSTILLINGSKAPPLØPET?

I denne artikkelen gir første-konservator Nils Messel en informativ og fargerik oversikt over nasjonalgalleriets utlånspraksis fra 1800-tallet og frem til i dag. Enkelte ting har ikke forandret seg på 100 år. Den gang som nå var det stadig konflikter mellom bevaring og tilgjengelighet.

«...kun ganske undtagelsesvis og under særegne Forhold»

Om utlån fra Nasjonalgalleriet før og nå

Kultursekretæren fant det vanskelig å akseptere at hun ikke fikk låne *Brudeferden* til årets sommerutstilling. Kulturhuset var nytt og hadde kostet millioner, det var brannsikket og i motsetning til visse andre bygninger hun kjente til var det innbruddsikkert. Man ventet storinnrykk og dessuten hadde dronningen tilsagt sitt nærvær ved åpningen. At Tidemand og Gudes berømte bilde utgjorde ett av de viktigste bildene i Nasjonalgalleriets faste utstilling av norsk 18-hundretalls-maleri og at vi bare ved helt spesielle anledninger fjernet bilder fra den faste opphengningen, var ifølge den vestnorske kultursekretæren intet holdbart argument for å nekte utlån. Ei heller det faktum at Nasjonalgalleriet hadde rundt 300 000 besøkende årlig, hvorav mange faktisk kom for nettopp å se *Brudeferden*. For var det ikke slik at Nasjonalgalleriets bilder tilhørte hele folket og kunne vi ikke bare henge opp noe annet i mellomtiden. Var ikke kjellerne stappfulle av bilder?

Etter hvert stilnet korrespondansen av. Sommerutstillingen gikk av stabelen uten

Brudeferden og en fornærmet kulturarbeider hadde fått bekreftet gamle og gode forestillinger om sentrum og periferi og maktglade museumsfolk i en arrogant hovedstad.

Det er enkelte ting som ikke har endret seg på hundre år. I 1896 ble Nasjonalgalleriets ledelse bedt om å formulere sin prinsipielle holdning til utlån i et brev til Kirke- og Undervisningsdepartementet. «Direksjonen gaar ud fra, at Galleriets Kunstværker ifølge denne Institutions Beskaffenhed i Regelen ikke bør være Gjenstand for Udstilling udenfor dets Lokale,» skrev museet til departementet. Utlån burde innvilges «kun ganske undtagelsesvis og under særegne Forhold». Utlånsforespørselene var nå blitt så mange og kritikken mot en restriktiv utlånspolitikk så høylydt at såvel museum som departement fant det tjenlig med faste regler som kunne begrense utlånsvirksomheten til et rimelig nivå. Men mer om disse utlånsregler senere. Selv om altså museet «i regelen» ikke ønsket at bilder skulle lånes ut, var praksis en helt annen. En rask gjennomgang av Nasjonal-

galleriets arkiver viser at utlånsvirksomheten er nesten like gammel som institusjonen selv. Allerede i 1850-årene, da de første skandinaviske kunstutstillinger ble arrangert i København, Stockholm og Christiania, fikk man benytte seg av museets bilder for å gjøre den norske kontingenten så representativ som mulig. Her skulle man jo vise frem for andre nasjoner Norges kulturelle evne og kunstneriske ambisjoner. Som landets nasjonale kunstmuseum har Nasjonalgalleriet alltid siden gitt utstillinger av norsk kunst i utlandet høy prioritet.

Separatutstillinger

Etter hvert som innkjøpene av norsk samtidsmaleri skjøt fart i de siste tiår av forrige århundre, ble det også stadig vanligere at norske kunstnere ba om utlån av sine egne arbeider til monstringer i både inn- og utland, til de prestisjefylte verdensutstillingene og til viktige nordiske utstillinger.

Den omsegripende skikken med å arrangere separatutstillinger, spesielt fra 1880-årene av, resulterte også i stadig flere forespørsler om utlån. En kunstner som skulle vise seg frem i hele sin retrospektive fylde, ville naturlig nok ha med det eller de bilder han var representert med på Nasjonalgalleriet.

De mange utlånene gikk selvfølgelig ikke alltid like smertefritt for seg. Nasjonalgalleriets publikum klaget over at nettopp deres yndlingsbilde ikke var å se. Det var «for tiden» på utlån. (Enkelte ting har ikke endret seg på hundre år.) Transportkasser forsvant, båter forliste, fjorden frøs til og bildene måtte fraktes langs humpete kjerreveier mot Europa. I retur fikk man bilder med flenger og fukt. I dag må riktignok ikke kassene lenger stå på havnen i Le Havre eller i København i påvente av skipsleilighet hjem, men at kunstverk på flyttfot fremdeles utsettes for påkjenninger, vil vel ingen kunne bestride.

Bevaring og tilgjengelighet

Den gang som nå var det stadig konflikter mellom bevaring og tilgjengelighet av kunstverkene. Ikke alle hadde like stor forståelse for at museet først og fremst hadde til oppgave å stille ut sine verker i eget hus og at man var tilbakeholden med utlån av sikkerhetsmessige årsaker. Det lå i institusjonens natur å skulle bevarer

sette som betingelse for innkjøp til galleriet at de hadde rett til å få låne dem i påkommende tilfelle.) Christian Krohg fikk nei på sin forespørsel om å låne *Kampen for tilværelsen* til en internasjonal utstilling i Tyskland. Bildet var mer enn tre meter høyt, med ramme, og man var naturlig nok engstelig for transporten. Hvor irritert Krohg ble, sier ikke kildene noe om, men at den ovennevnte kultursekretæren gjennom tidene har hatt mange med seg i sin oppgitthet over museumsfolk som nektet kunstverk å forlate museet, er sikkert. I 1896 fikk Nasjonalgalleriets direksjon departementets godkjenning av noen enkle utlånsregler. I det følgende gjengis disse «Regler for Udlaan af Galleriets Kunstværker» in extenso, både fordi de har historisk interesse og fordi de faktisk er nesten identiske med de utlånsbestemmelser som museet fremdeles benytter seg av, hundre år senere, om enn ikke i ordlyd, så i hvert fall i ånd:

§ 1. Udlaan af Galleriets Kunstværker kan kun finde Sted under særlige Omstændigheder, der maatte gjøre Udlaanet ønskeligt eller tilstedeligt saasom for Representationen af norsk eller fremmed Kunst ved større almene Udstillinger, til retrospektive Udstillinger eller Specialudstillinger m.v.

§ 2. I intet Tilfælde bør Kunstværker udlaanes fra Galleriet i saadan Udstrækning, at dettes Udstilling derved i mærkelig Grad svækkes. Heller ikke bør udlaanes Kunstværk, som paa Grund af Størrelse eller Beskaffenhed er stærkere udsat for at lide Skade ved Transport.

§ 3. Udlaan sker kun efter Anmelding fra vedk. Udstillings Bestyrelse og til denne mod den Sikkerhed som for Tilfældet ansees fornøden. Samtlige Udgifter bliver at bære af Laantageren, som har at assurere Kunstværket under Transport og Udstilling samt at bære Ansvar for forsvarlig Behandling under Udstillingstiden saavel som for forsvarlig Indpakning og Forsendelse tilbage til Galleriet.

§ 4. Indpakning og Forsendelse fra Galleriet sker ved dettes Forsorg mod Ret til Refusion for derved forvoldte Udgifter. Ved Indpakningen udfærdiges Protokol, hvori bevidnes Kunstværket og Rammens uskadte Tilstand (med i Tilfælde Angivelse af Mangler), af hvilken Protokol bekræftet Afskrift tilstilles Laantageren.

GLEMT MELLOM LINJENE?

- Olsrud, J, 2019, "Om «Et av de viktigste arbeider ved et museum». En studie av dokumentasjonspraksisenes gjøren av museumsgjenstander», PhD-avhandling, UiO:
- Dokumentasjonsteknologier fra håndskrevne protokoller til maskinskrevne indekshort og skybaserte samlingsdatabaser, som samler, lagrer, strukturerer og dokumenterer museumsgjenstander.
- Typen teknologi og hvordan den utformes og praktiseres vil påvirke vår forståelse av kunstverket og forme verkets liv. Hvilken info som inkluderes og ekskluderes får konsekvenser for fremtiden.
- Overganger mellom typer teknologi, praksiser og ulike ansatte kan skape hull i institusjonshistorien og problemer for samlingsforvaltningen.

PROSJEKTET RETROSPEKTIV DOKUMENTASJON AV DEPOSITA- KUNSTINDUSTRIMUSEET.
Retrospective Documentation of Deposited Objects, Museum for Design and Decorative Arts, Oslo.

TIDSLINJE: primær og sekundær arkiv kilder.
Timeline: primary and Secondary Archival Sources.

Gjenstandsprotokoll:

Bestående av ca 20 innbundne bøker. 1876-d.d.

Protokollene er scannet og foreligger digitalt for museets ansatte.

Originalen befinner seg i dokumentasjonsarkivet i KA23

Inventory records documenting the collection from 1876 until today. Scanned and available for museum staff.

Depositaprotokoll:

Bestående av 5 protokoller, deposita inn og ut, 1877-1998

Aktuelt i dette prosjektet er deposita ut. Denne protokollen er brukt som primærkilde for prosjektet.

Befinner seg i dokumentasjonsarkivet i KA23

Records of deposited objects in the museum and elsewhere, 1877-1998.

Saksarkiv/korrespondanse:

Saksarkivet dekker hele perioden fra 1876-2003. Aktuelt for dette prosjektet er korrespondanse.

Befinner seg i dokumentasjonsarkivet i KA23

Museum archives, including correspondence, 1876-2003.

Gavefortegnelse

4 protokoller, 1876-1965. Kronologisk fortegnelse over gaver til museet. Innbefatter også gjenstander uten OK-nummer

Befinner seg i dokumentasjonsarkivet i KA23

Records of donations to the museum, 1876-1965, listed chronologically. The records also include objects that were not given identification number at acquisition.

“Gamle kort”

Bokser med håndskrevne kartotekskort ordnet etter gjenstandskategori. De fleste med sort/hvitt foto. Ble brukt fra tidlig 1900-tallet frem til 1961.

Befinner seg i dokumentasjonsarkivet i KA23

Handwritten index cards, grouped by object category. In use from the early 1900s until 1961.

“Nye kort”

Maskinskrevne kartotekskort fra 1961-2003 (frem til Primus ble tatt i bruk)

Rosa kort:

Ordnet etter OK nummer, med foto. Befinner seg i 5 etg. på KIM.

Gule Kort (systematisk kartotek):

Ordnet etter grupperingssystem og epokeinndeling, med foto. Befinner seg i dokumentasjonsarkivet i KA23

Hvite kort (stikkordskartotek):

Samme ordning som gule kort med tilleggsplysninger om produsent eller kunstner. Uten foto. Befinner seg i dokumentasjonsarkivet i KA23

Machine written index cards, in use from 1961 until the employment of electronic collection management system PRIMUS in 2003. Three parallel systems, containing the same index cards, albeit catalogued differently.

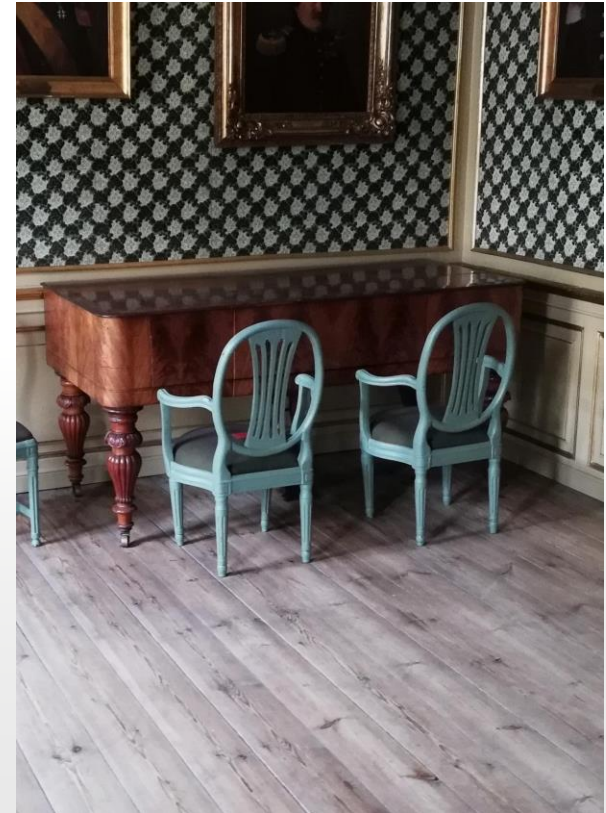
UNDERSØK, TA KONTAKT...OG TRAMP I KLAVERET

Finne rett kontaktperson eller institusjon kan være utfordrende etter tiår uten kontakt.

Låntaker kan være helt uvitende om at de faktisk er låntaker og trenger tid til undersøke saken fra sin side.

Museet kan være usikker på hva de har lånt ut og hvordan verkene ser ut (mangler ofte foto og har kun svært generelle beskrivelser).

Verk kan ha blitt tilbakelevert uten at det er registrert og omvendt...så pinlige feil kan skje.

DATABASEREGISTERING...M+

- I år har vi byttet fra Primus til Museum Plus, men er fortsatt i innkjøringsfasen.
- Hver lånehendelse –som et eller flere verk utlånt til en låntaker en bestemt dato- registreres som en post i utlånsmodulen. Ved retrospektiv registrering er det viktig å sjekke at lånet ikke allerede er registrert og bare mangler komplett verksliste. Hvert verk får automatisk en post i registrarmodulen.
- Ved langtidsutlån kan enkelte låntakere ha mange lån som løper delvis parallelt og enkelte populære verk kan lånes frem og tilbake mellom temporære utstillinger og langtidslåntaker. Må man opprette ny lånehendelse hver gang et verk er «midlertidig tilbakekalt til utstilling»?
- Viktig å kunne registrere og søke på alternative navn pga flere mulige navnebytter.
- Viktig å kunne få varsel når lånet nærmer seg utløpsdato.
- Langtidsinnlån er enklere å søke opp fordi verkene får inventarnummer med DEP i prefikset?

Search (4 found) ⊗
 krigsskole
 Saved Searches ▼
 Sorting ▼ 📄
 Advanced search History
 Stiftelsen Kunstindustrimuseet
 Den Gamle Krigsskole
 1969
 Stiftelsen Kunstindustrimuseet
 Den Gamle Krigsskole
 1969
 Nasjonalgalleriet
 Den Gamle Krigsskole
 1969

Loans (4 found)

Loan ID Case no.
 Date from Date to
 Purpose
 Lender
 Lender cont.
 Borrower
 Borrower cont.
 Pick-up addr.
 Return addr.

Domain
 Type
 Insurance status State self-insu...
 Insurer
 Insured from Insured to
 Conveyor
 Status

Objects References / Other info

Objects	Image	Inventory Nr.	Artist/Maker	Title	Collection	Decision	Ins. value
		NG.M.00959	Christian August Lorentzen, 27.07.1...	Mann i jegerdrakt (Main title/ an...	NMKBilledkunstEldreOgModerne	Tilbakelevert	
		NG.K&H.A.02879	Robert Samuel Marquard, 1756-1788	Elfrida (Main title/ anvendt/ Nor...	NMKBilledkunstGrafikkOgTegning	Tilbakelevert	
		NG.K&H.A.02876	Francesco Bartolozzi, 1727-1815	Ung mann forfører kvinne (Main ...	NMKBilledkunstGrafikkOgTegning	Tilbakelevert	
		NG.K&H.A.13467	Johann Thomas Hauer, 1748-1820	The Fountain of Egeria (Main titl...	NMKBilledkunstGrafikkOgTegning	Tilbakelevert	
		NG.K&H.A.02874	Paul Sandby, 1731-1809	Ruiner ved Capua (Main title/ an...	NMKBilledkunstGrafikkOgTegning	Tilbakelevert	
		NG.M.01099	Karel van Mander (III), 1609-06.04...	Musiserende selskap (Main title/...	NMKBilledkunstEldreOgModerne	Tilbakelevert	
		NG.K&H.A.02886	Paul Sandby, 1731-1809	Prospekt av Naepel med orlogsh...	NMKBilledkunstGrafikkOgTegning	Tilbakelevert	
		NG.K&H.A.02885	Paul Sandby, 1731-1809	Prospekt av Neapel (Main title/ a...	NMKBilledkunstGrafikkOgTegning	Tilbakelevert	

No. of objects 15

Total insurance 0.00 (0) val.

OPPFØLGING: Enhver depositum- / langtidslån-kontrakt bør inneholde informasjon om hva som skjer når avtaleperioden er over og hvem som har ansvar for å følge opp.

TILGANG Det må også komme tydelig frem i kontrakten hvilken grad av fysisk og digital tilgjengelighet som tillates, og hvilken grad museet tar ansvar for kostnadene for aktiv konservering. En avtale mellom partene bør også avklare disposisjonsretten, for eksempel i hvilken grad deponerte gjenstander kan lånes videre ut. (NMU 8:2000:15). Det må også avklares i hvilken grad objektet kan lånes tilbake til eier.

TILSTAND Om lånet/depositumet utvides, bør ny kontrakt skrives og ny tilstandsvurdering gjennomføres. Disse må legges til objektets dokumentasjon både ved låneinstitusjon og utlåninstitusjon.

FORSIKRING Det er viktig at partene avklarer forsikring og ansvar for de deponerte gjenstandene, på linje med utlån. «Det normale vil være at mottaker har forsikringsansvaret, og derfor må utvide forsikringen til også å omfatte deponiet.» (NMU 8:2000:15)

AVHENDING/DESTRUKSJON I forberedelsene til prosesser som kan ende med ønske om å avhende eller destruere objekter fra samlingen, må eiendomsrett avklares. Deponerte objekter eies fremdeles av utlåner, deponenten, det er derfor ikke mulighet for museer å avhende eller destruere deponerte objekter. Da avslutter man heller deponeringsavtalen, og leverer den deponerte samlingen tilbake.

GODE RÅD FRA SAMLINGSNETT.NO:

DAGENS PRAKSIS, UNDER ARBEID

- Gamle deposita blir enten fornyet som langtidsutlån eller tilbakekalt og avsluttet
- Museets utlånskomité behandler alle typer utlån, mens innkjøpskomiteen behandler langtidsinnlån
- Fornyet kontrakt gis for opptil 10 år av gangen, men begge parter kan avslutte den før
- Sikkerhet og klima hos låntaker godkjennes etter fasilitetsrapport eller befaring
- Statens selvassuranse for statlige låntakere, kommersiell for alle andre
- Ny tilstandsrapport, håndteringsinstruks og oppfølgingsplan ved hver fornyelse av lån
- NMK tar ikke lånegebyr, men alle kostnader ifm lånet skal dekkes av låntaker

STANDARDTILPASNING?

Foto: Nasjonalmuseet / Larsen, Frode

OK-03370 Ming «Dragevasen», antatt 1403-1423

- For korttidsutlån følger museet høyeste standard for transport, håndtering og oppbevaring, men for retur av gamle –og delvis glemte- deposita er det vanskelig å kreve samme standard. Prøver å gjøre det best mulig for låntaker, uten å gå på akkord med minstestandard.
- Spectrum har ingen egen prosedyre for langtidslån, så prøver å følge den for korttidsutlån – med måte.

RETTMESSIG EIER?

- Museet ville tilbakekalle et døpefat fra en kirke hvor det hadde vært deponert siden 1947. Det endte med ny utlånskontrakt hvor setningen om faren for vannskade ble sløyfet.
- Hvordan unngå uenighet om eierskap på grunn av uklar eller manglende dokumentasjon ved avtaler som er så gamle at ingen av de involverte er i live og hvor det har gått mange tiår siden forrige kontakt?
- Kan for eksempel låntaker argumenterer at långiver har mistet eiendomsretten og at låntaker har fått «hevde» fordi det har gått for lang tid uten kontakt og fornyelse av avtalen? Og dette selv om långivermuseet har i sine vedtekter at det ikke kan avhende?

Foto: Nasjonalmuseet/fotograf ukjent

NG.M.00905 Harriet Backer *Altergang i Stange kirke*, 1909

TO BE CONTINUED...ETTER 2021!

- Siden 2015 har revisjonen gått på minimum og alt fokus er på flyttingen nå, men etter normal drift er i gang håper vi å oppskalere med foto, tilstandsvurderinger og nye kontrakter.
- Følge opp verk som fortsatt er savnet eller rapportert tapt.
- Diskutere avhending til andre museer.
- Revidere alle gamle og nyere langtidsinnlån, samt fornye rutinene.
- Følge med på hva en norsk museumslov kan si for langtidslån og gamle deposita?

GAMLE “DEPOSITA INN” / LANGTIDSINN LÅN

- Enklere å søke opp i databasen pga DEP i inventarnummeret, men ikke alle har det.
- Under flyttingen dukker uregistrerte verk opp, som kan være glemte innlån, gaver eller verk innlevert for verdikonsultasjon.
- Museet plikter å behandle «inndeponerte» verk like godt som egne, men ikke utføre konservering, flytte eller låne ut verket uten eiers tillatelse.
- Museets innkjøpskomité avgjør om museet vil fortsette lånet og kurator må kontakte eier.
- Nåværende eier kan være intetanende arvinger og personer med ulike meninger om lånet.